

afl. de la dr. de la Vall de Cardós, al cim dels nostres Alps Pirineus; més desconfiem d'equiparar-hi, Vallat, poblet xurro, prop de Lluçena, car el seu nom figura com *Vallart* en el cens de 1609 (Reglà, p. 109) ço que semblaria indicar més aviat un ètmon germànic BERHARD amb dissimilació. Cf. Aebischer, *Onom. Verardo*, a. 1009 (Mas, *NHBna.*, 217).

B). VALLEM LATAM 'la Vall Ampla'. Seductor en la seva simplicitat fonètica i pel record de NLL importants de forma i sentit anàlegs: *Vilada*, poble important i ben conegut, de l'Alt Berguedà, de VILLA LATA; *Peralada* PETRA LATA; *Comalada* la gran vall canigonenca etc. Però es justifica aquí topogràficament? Es justificaria si hagués estat el nom de tota la vall del Cànyoles, des de Canals fins a la Font de la Figuera —vall, per cert, de les més amples dins les terres valencianes del Migjorn: si des d'aquesta acc. hagués passat a concretar-se al poble particular de *Vallada*. Però, per què, aqueixa concreció? No és que sigui més gran que les veïnes, dins aqueixa vall, almenys pel que fa a població; més aviat al contrari: 2300 hab., *Moixent* 3800, *Ft. d. l. Fig.* 3200, *Canals* 5800. I tampoc no ho era abans: ja hem consignat les xifres de 1609. Per més preminent? Diríem que encara menys. *Moixent* i *Canals* ja figuren en el *Rept.*; *Montesa*, hi fou sempre la més cèlebre i de més renom: allí és on es fixà la seu de l'orde tan avantatjada. Tampoc es pot dir que a *Vallada* la vall sigui més ampla que en els pobles veïns: cap al Sud es fa més ampla a l'altura de *Moixent*; no hi fa res, que aquí s'hi compliquin alguns serrats secundaris, però en conjunt és allí força més ampla, i s'hi marcava una subdivisió ben antiga i renomada, com *Garamoixent*. Tot amb tot, sembla que serien més aviat *Canals*, *Montesa* i *Moixent* els llocs més aptes per dur el qualificatiu de VALLIS LATA.

En conclusió em sembla impossible descartar cap de les dues explicacions A), B). Hi ha punts febles o arbitraris en totes dues; i materialment totes dues resten seductores. En definitiva una forma romànica VALL-ATA, així com així, d'una manera o altra. Ben sospesat, trobo que és convincent partir d'un derivat de VALLIS mot tan fecund en la nostra toponímia; però llavors, creuria més aviat en una derivació merament romànica de VALLIS: com si diguéssim 'una vallada': un gros conjunt val·liforme: com l'it. *vallata*, oc. ant. *valada*, fr. *vallée*: mot derivat, que en aquestes tres llengües germanes ha sobresegut al primitiu *valle*, *val*, en l'ús corrent de la llengua viva. Car en un sentit sí que és gran Vallada, especialment el seu terme: és el que té el terme jurisdiccional més gran, i és el poble més cèntric que tots els altres: se li digué, doncs, 'la vall' per excel·lència, d'àrea major entre totes les poblacions de la Vall del Cànyoles.

Hi ha hagut uns homònims, que no per ser menys coneguts deixen d'aportar certa confirmació a la in-

terpretació donada:

δ)c(2)

Un lloc, *Valada*, figura en un doc. de 1329, dins el terme de *Barracas* poble xurro, del p. jud. de Viver.

δ)c(3)

Carrer de *la baixada*, dins el poble de Cervera del Mae.: va de pla, no fa baixada (per tant no és *avallada*) (XXVII, 116.19): mateix substrat sem. antic, potser que el nostre (passat que fos deriv. de VALLUM 'fossat', com sembla admetre *GGRV.*).

δ)c(4)

En fi un lloc VALLATA figura com una «mansio» en l'itinerari Antoní, en situació dubtosa: hi ha qui el posa prop d'Astorga, diu Holder, però sense descartar la possibilitat que sigui el Vallada valencià.

δ)d

«*Vallala*». Recullo aquest nom sobretot perquè figura en un dicc. de gran antiguitat, llegit per un savi i acurat erudit, altrament essent en rigor un hapax i nom obscur, me n'hauria abstingut; els llocs que hi ha identificables són de la conca de Tremp, Pallars Jussà; sembla que hi ha algun error de còpia, però el va enviar a la col·le. Moreau (v, 90ss.) el P. Caresmar, advertint que és original si bé citant alhora el *Cartouleri de Gerr.* n° 902: «in term. Sti. Martini de *Canales* [8 k. NE. de Tremp] in loco q. d. *admirisano* --- ipsa spelunca de *Vallala* et descendit per (G. et M., noms obscurs) ad fluvium *Nocaria* in (altres 2 noms obscurs) usque in *Minulgo* (lleg. *Mibulgo* = el *Meüll* de Mur, 6 k. SO. de Tremp) --- ad pontem q. d. *marganasal* in locoq. d. ad canal». En el mateix vol. v de la col·le. Moreau, però 75ss. i datat de 930 (pot ser avalació diferent del mateix any) un doc. del qual tinc nota més completa, que coincideix en majoria amb el llegit per Caresmar —aquí pot ser llegit en el Cartulari: «ipsa spelunca de *Vallala* cit. darrere el «flumen *Noguera*», G. et M. (els noms no identificats) it.— St. Esteve de la Sarga. Sembla, doncs, que aquell «*marganal*» alguna alteració d'aquest d'aquest *Sarga*. El *Meüll* és a mig camí des d'aquest a Tremp¹ car damunt la *Sarga* hi ha les *canals* del Montsec. Llavors, prova, que hi ha errors de còpia, com en *Minulgo* etc. És possible, doncs, que *Vallala* sigui error de còpia per «*Vallata*» o per «*Vallata*».

És cert que hi ha una altra pista, legitimada pel fet de tractar-se d'una «spelunca»: cf. aranès *soala*, amb variants *sobala* i *solanca* 'espluga o concavitat sota una roca', Boí *suale*, amb alguna cita cat. de l'alt Urgellet, a. 1518, i variants arag., gascones, andaluses, i potser alpines (*PVArGc* 701a22ss.), provinents del ll. SUBALA 'sota-aixella', compost de SUB i ALA.